

dr hab. Marta Dąbrowska, prof. UJ
Instytut Filologii Angielskiej
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Kraków, 9.05.2023 r.

**Ocena dorobku naukowego Pani Doktor Iwony Droni w związku z Jej staraniami o
uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w ramach postępowania
habilitacyjnego na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego**

Wstęp

Pani dr Iwona Dronia jest pracownikiem Instytutu Językoznawstwa na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego. Habilitantka ukończyła studia licencjackie w 1999 r., magisterskie w 2002 r., natomiast tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa uzyskała w 2008 r. na podstawie rozprawy *The Language of Political Correctness and Special Education Needs*. W 2015 r. ukończyła także studia podyplomowe w zakresie Zarządzania Zasobami Ludzkimi na Wydziale Administracji i Zarządzania Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. Dr Iwona Dronia pełniła i pełni liczne funkcje zawodowe. W latach 2002 – 2012 była zatrudniona jako wykładowca w Wyższej Szkole Zarządzania i Języków Obcych w Katowicach, od 2006 r. do 2011 r. pracowała także jako nauczyciel języka angielskiego w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych w Sosnowcu. W okresie od 2009 do 2020 r. była zatrudniona na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu, w latach 2015-2018 piastując stanowiska Dyrektora IFA. Między 2012 r. a 2015 r. pracowała także jako lektor i wykładowca na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a od 2016 do 2017 r. jako adiunkt w Wydziale Zamiejscowym Akademii Ignatianum w Mysłowicach. Od 2017 r. do chwili obecnej Habilitantka jest zatrudniona jako pracownik badawczo-dydaktyczny w Instytucie Językoznawstwa na Wydziale Humanistycznym UŚ, a od 2020 r. pracuje także jako wykładowca w Akademii Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej.

I. Ocena osiągnięcia naukowego wskazanego jako podstawa postępowania habilitacyjnego:

Jako główne osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę postępowania habilitacyjnego w rozumieniu art. 221 ust. 10 ustawy z dn. 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i

nauce dr Iwona Dronia wskazała monografię autorską zatytułowaną: *Communicating with Generation Z. The Development of Pragmatic Competence of Advanced Polish Users of English*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2022.

Przedstawiona do oceny monografia obejmuje 294 strony tekstu, ponadto zawiera także załącznik składający się z 11 elementów (zamieszczonych na str. 295-328 wyników przeprowadzonych w analizie badań), a także spis bibliografii, z podziałem na teksty wydane drukiem (str. 329-356) oraz w wersji elektronicznej (str. 356-362), obejmujący łącznie ok. 480 pozycji oraz inne strony internetowe. Na końcu publikacji zamieszczone są indeks nazwisk oraz streszczenia w języku angielskim i polskim.

Na część główną monografii składają się wstęp, trzy rozdziały teoretyczne, rozdział metodologiczny oraz rozdział praktyczny prezentujący wyniki przeprowadzonych badań, książkę zaś zamykają konkluzje. Celem Rozdziału I pt „Communicating in the second language” (str. 17-56) jest przedstawienie pojęcia aktu komunikacji, jego części składowych i aspektów, które wpływają na jego efektywność (por. model Shannona-Weavera, str. 22). Autorka omawia tu kwestię różnic pomiędzy nabywaniem pierwszego języka a uczeniem języka drugiego, zwracając także uwagę na czynniki ułatwiające bądź hamujące ich rozwój. Ponadto, dr I. Dronia odnosi się także do pojęcia kompetencji komunikacyjnej (Hymes 1967) i czynników ją kształtujących, by następnie przejść do przedstawienia charakterystyki zaawansowanego użytkownika języka angielskiego; pod koniec rozdziału Autorka podaje także wymogi unijne dla poszczególnych poziomów znajomości języka angielskiego. Rozdział II pt „Communicating across generations” (str. 57-80), przedstawia opis czynników służących identyfikacji i charakterystyce różnych grup pokoleniowych i omawia typowe sposoby i narzędzia komunikacji preferowane przez ich przedstawicieli w zależności od daty urodzenia (przytaczane w rozdziale kategorie różnią się nieco w zależności od cytowanych źródeł, np. por. str. 59, 60, czy 76), np. osobiście, mailowo czy też poprzez media społeczne, kładąc w swym opisie główny nacisk na charakterystykę zachowania Pokolenia Z, głównej grupy badanej w niniejszej publikacji. Znacznie obszerniejszy niż pozostałe Rozdział III pt „Communicating effectively in various sociopragmatic contexts” (str. 81- 150) ogólnie wprowadza czytelnika w tematykę statusu języka angielskiego jako języka globalnego i wskazuje na bariery, jakie mogą wpłynąć na komunikację w języku obcym. Szczególny nacisk został tu położony na kwestię grzeczności językowej, stereotypy i nastawienia do drugiego języka i kultury, a także na style komunikacyjne w różnych kulturach i na

komunikację niewerbalną. Druga część rozdziału poświęcona jest obszernej analizie pojęcia kompetencji pragmatycznej i czynników, jakie wpływają na jej kształtowanie, także w kontekście polskich użytkowników języka angielskiego. Autorka ilustruje swój wywód analizą trzech wybranych czynności mowy: aktu prośby, odpowiedzi na komplement oraz aktu przeproszenia, a rozdział kończy uwagami dotyczącymi metod rozwijania kompetencji pragmatycznej i interakcyjnej. Uwagi te prowadzą czytelnika do Rozdziału IV pt. „The scheme of the research study” (str. 151-174), który stanowi szczegółowy opis metodologii badań, jakie Autorka wykorzystwała w swej analizie stanu kompetencji pragmatycznej badanej przez siebie grupy polskich studentów filologii angielskiej na Uniwersytecie Śląskim na przestrzeni lat 2018-2022. Habilitantka przedstawia tu grupę badawczą, omawia etapy czteroletniego badania oraz zastosowane tu różnorodne metody i narzędzia, opowiadając się tu za zasadą interdyscyplinarności, uzasadnia także ich dobór. Rozdział V pt. „Data presentation and analysis” (str. 175-270) poświęcony jest szczegółowemu omówieniu podjętych przez Autorkę kroków badawczych, począwszy od pierwszego badania ankietowego przez ćwiczenie polegające na pisemnym reagowaniu na opisane w ćwiczeniu trzy konteksty sytuacyjne (Discourse Completion Task), które wymagały, kolejno, wygenerowania prośby, reakcji na komplement i przeproszenia (paralelnie do czynności mowy opisanych w rozdziale IV), następnie ćwiczenie będące retrospektywną analizą własnego toku myślenia, test oceniający zrozumienie opisanych sytuacji i poziom kompetencji pragmatycznej (odpowiedzi studentów zostały następnie poddane analizie pod kątem statystyki, charakterystyki językowej oraz aspektów analitycznych i emocjonalnych wypowiedzi przy użyciu programów Grammarly i Receptiviti oraz LIWC 20). Zastosowane metody kończą test z pragmatyki oraz drugie badanie ankietowe. Rozważania Habilitantki zamyka Rozdział VI „Concluding remarks” (str. 271-294) podsumowujący wyniki badania w odniesieniu do kompetencji pragmatycznej oraz językowej badanej grupy, zawierający także komentarze dotyczące zauważonych przez Autorkę słabości swego badania.

Przedstawiona przez Habilitantkę monografia z pewnością porusza temat bardzo aktualny. Język angielski jest teraz przedmiotem obowiązkowym począwszy od szkoły podstawowej, a nierzadko jego nauczanie zaczyna się już na poziomie przedszkolnym, dlatego niejako automatycznie zakłada się jego dobrą znajomość wśród osób młodych, szczególnie w przypadku studentów, którzy obierają język angielski jako główny kierunek studiów. Faktyczny stan rzeczy bywa jednak coraz częściej odmienny, dlatego jego badanie i monitorowanie, zwłaszcza w obecnych czasach, gdy sytuację kształtują różne czynniki

społeczne jest szczególnie ważne. Istotnym problemem, który porusza Autorka w związku z tematem rozwoju kompetencji językowej są zmiany następujące w otaczającej nas rzeczywistości od ponad dwóch dekad, wynikające głównie z niezwykle szybkiego rozwoju mediów elektronicznych. Wpływ tych nowych kanałów komunikacji, jeszcze na tym etapie dość trudny do gruntownego oszacowania, jest jednak nie do przecenienia. Dr I. Dronia wykazuje to w swej publikacji najpierw w części teoretycznej, w rozdziale II poświęconym opisowi różnych grup pokoleniowych i ich preferencjom co do kanału komunikacji (rozmowa, telefon, email, sms, media społecznościowe), powołując się tu na różne badania w tym zakresie. W części analitycznej (rozdział V) natomiast Autorka wykazuje i potwierdza na drodze swoich własnych badań omówione wcześniej tendencje także w grupie swoich respondentów. Wynikające z analizy wnioski (np. dotyczące dominacji mediów społecznościowych jako źródła wiedzy, niechęci studentów do komunikacji słownej, ambiwalentnego podejścia do uczenia się, braku zainteresowania kontaktami z rodzimymi użytkownikami języka angielskiego, itp.) z pewnością nie będą napawać pedagogów optymizmem, ważne jednak jest, by były im znane. Pod tym względem publikacja dr I. Droni tę rolę informacyjną spełnia, i w moim odczuciu stanowi najbardziej interesujący, jak i praktyczny aspekt przedstawionej w książce analizy. Istotnym w tej kwestii elementem, choć niejako marginalnym, jeśli chodzi o przeprowadzone badania, jest także fakt, że Pokolenie Z, w tym także badani przez Habilitantkę studenci wchodzili w dorosłe życie podczas trwania pandemii, która niezależnie od wspomnianego wcześniej wpływu mediów elektronicznych te zaobserwowane pod względem sposobów komunikowania się nowe tendencje jeszcze umocniła.

Sam fakt skupienia się na badaniu kompetencji pragmatycznej jest w obecnych czasach szczególnie ważny właśnie w kontekście coraz większej dominacji języka angielskiego w świecie. Wykorzystanie tego języka w różnych jego odmianach, dialektach, socjolektach, a szczególnie w zataczającej coraz szersze kręgi odmiany języka angielskiego jako lingua franca (*English as a Lingua Franca/ELF*) zapewne przyczynia się do błędnego założenia, że wraz ze strukturami językowymi użytkownicy tego języka nabywają także automatycznie wiedzę w zakresie pragmalingwistyki i socjopragmatyki jego użycia (o których Autorka pisze szerzej na str. 105). Tymczasem znajomość struktur i słownictwa, o ile faktycznie osiągnęła odpowiedni poziom, niekoniecznie idzie w parze z wiedzą, jakich struktur w jakich sytuacjach użyć i, jak pokazuje Autorka w rozdziale III publikacji, a także w rozdziale analitycznym, użytkownicy często przenoszą na język angielski normy

funkcjonujące w ich własnym języku. Nawet w przypadku badanych przez nią studentów filologii angielskiej, którzy świadomie przecież wybrali ten kierunek studiów, mniej niż połowa respondentów posiada w tym zakresie odpowiednią wiedzę (por. str. 263, 268), co więcej, jak wynika z ankiet, nie są oni w pełni zainteresowani nabywaniem umiejętności pragmatycznych w szerszym ich aspekcie (str. 269). Jest to z pewnością znacząca różnica pokoleniowa, którą zapewne nowe programy nauczania będą musiały wziąć pod uwagę.

Jeśli chodzi o część analityczną monografii, doceniam bardzo zaangażowanie Habilitantki w opracowanie i przeprowadzenie swego badania, które wymagało od niej ogromnego nakładu czasu i zastosowania tu licznych metod badawczych. Badanie podłużne na dużej grupie jest jednym z bardziej wymagających narzędzi analitycznych, nie jest bowiem łatwo utrzymać spójność takiej grupy na przestrzeni czasu, ani też analizować na bieżąco tak liczne i złożone dane. Tego typu badania są więc rzadkością nie tylko na gruncie polskim. W ogólnym zakresie także pozytywnie oceniam ideę multidyscyplinarnego podejście do badań przeprowadzonych przez Habilitantkę. Bez wątpienia, w miarę możliwości i w odpowiednim kontekście należy stosować różne metody zbierania i analizowania danych, by móc potwierdzić wyniki jednego badania wynikami innego; każde narzędzie wnosi także coś swoistego, czego inne narzędzia nie są w stanie zapewnić. Badanie ankietowe jest z pewnością metodą najczęstszą i najprostszą, przy umiejętnym skonstruowaniu zadań daje jednak możliwość szybkiego zebrania danych oraz stosunkowo łatwego i spójnego ich porównania. Również Discourse Completion Test (DCT) to metoda stosowana już od dziesiątków lat, w różnych kontekstach kulturowych, dzięki czemu istnieje w tym zakresie odpowiednia pula wiedzy dająca dobry kontekst do porównań, z czego i dr I. Dronia umiejętnie korzysta. Nowe narzędzia elektroniczne, jakie Habilitantka także tu wprowadza są z pewnością ciekawym uzupełnieniem klasycznych metod i dają możliwość analizy aspektów dotąd w analizie kompetencji pragmatycznej polskich studentów niebadanych (np. identyfikacja emocji piszącego, badanie myślenia analitycznego, itp., które, jak to zostało pokazane w publikacji, można zinterpretować także w kontekście oceny kompetencji pragmatycznej użytkownika języka). Dają one wgląd w proces tworzenia wypowiedzi od strony kognitywnej. Zastosowanie programu Grammarly, na podstawie którego Habilitantka formułuje ocenę kompetencji językowej badanych jest tu z pewnością także interesującym, choć nieco dla mnie kontrowersyjnym, o czym piszę poniżej, elementem nakreślonego przez Badaczkę obrazu polskiego studenta filologii angielskiej.

Przedstawiona do oceny monografia, prócz swych mocnych stron, posiada w moim odczuciu również sporo punktów słabszych i spornych. Szczególny aspekt, który wzbudza moje kontrowersje to stosowanie przez Habilitantkę sformułowania, iż badani studenci są użytkownikami języka angielskiego jako języka drugiego (*second language users*), oraz, że angielski, którego używają jest dla nich *second language*, czyli językiem drugim. Być może w przypadku uczenia się/nabywania innych, mniej popularnych, i dlatego mniej złożonych w swej socjolingwistycznej naturze języków określenie *second language* można byłoby w ogólnym zakresie zaakceptować w znaczeniu, że jest on kolejnym językiem, jakim się użytkownicy posługują bez większych sprzeciwów – L2 faktycznie może oznaczać zarówno język drugi, nabyty w naturalnym środowisku, jak i język obcy. W przypadku studiów filologicznych języki nowożytnie zawsze jednak były nauczane jako języki obce, i tak też nadal jest w przypadku języka angielskiego, mimo jego dominującego obecnie na świecie statusu. Habilitantka od samego początku swej publikacji niemal konsekwentnie używa formy *second language*, nie precyzuje jej jednak w kontekście swego badania, ani nie uzasadnia jej zastosowania (na str. 17 podaje jedynie jego ogólną definicję). Należy jednak zauważyć, że jednocześnie Habilitantka odnosi się w różnych miejscach pracy do innych źródeł, np., Deawale i Al. Saraj (2013) na str.32, potem 39, którzy to używają pojęcia *foreign language* („język obcy”), sama na str. 40 też nagle używa formy *foreign language*, jednak nie zwraca na tę różnicę terminologiczną uwagi. W przypadku języka angielskiego pojęcia *English as a Native Language*, *English as Second Language*, *English as a Foreign Language* oraz, szczególnie ostatnimi czasy, *English as a Lingua Franca* mają jednak swoje odrębne znaczenia, opisują inne odmiany tego języka i tak są stosowane w literaturze, zwłaszcza socjolingwistycznej. To rozróżnienie dotyczy tu na pewno w głównej mierze całych społeczeństw czy grup językowych, ale i indywidualnych użytkowników języka także. Kwestia użytej terminologii powinna się w publikacji znaleźć na samym początku, a Habilitantka powinna wyjaśnić, jakiego pojęcia będzie używać i odpowiednio to uargumentować. Tak się jednak nie dzieje, a badanym studentom od samego początku przypisany jest angielski jako język drugi, czyli taki, którego typowo używa się w ich środowisku naturalnym, nie tylko w szkole czy na uczelni, nie mamy jednak żadnego uzasadnienia takiego użycia. Brak tu jakiegokolwiek odniesienia do etapów rozwoju i typologii dwujęzyczności na poziomie indywidualnym (*bilinguality*), w oparciu o które być może, o ile Habilitantka posiadałaby odpowiednie dane personalne, można byłoby założyć, że

dany użytkownik nabył znajomość angielskiego w wieku dziecięcym i w naturalnych warunkach domowych czy społecznych, dlatego dla niego/niej jest to de facto język drugi.

To nie do końca uzasadnione użycie terminu *second language* ma także reperkusje w dalszej części pracy. Przede wszystkim uwidacznia się to w ocenie umiejętności pragmatycznych badanych studentów, w przypadku których Autorka zakłada, że ich angielski powinien być na poziomie drugiego języka, natomiast ocena ich umiejętności (z wykorzystaniem Jej narzędzi badawczych, ale i we własnej ocenie niektórych studentów także) nie wykazuje tego stanu rzeczy. To jednak wpływa na wnioski wynikające z badania, które mogłyby być inne, gdyby Habilitantka w pracy założyła, że studenci używają języka angielskiego jako obcego, nie drugiego. Albo też, co bardziej w obecnych czasach globalnego użycia języka angielskiego prawdopodobne, gdyby odmiana, jaką się posługują została zakwalifikowana jako angielski jako lingua franca. Autorka w zaledwie w kilku miejscach odnosi się do tego pojęcia (str. 83-85, 89-90) bardzo krótko i powierzchownie, chyba niestety nie chcąc się pogodzić z faktem (oraz stwierdzeniem niektórych innych badaczy, np. Aleksandrowicz-Pędich 2019, str 275), że w obecnych czasach studenci filologii nie zawsze wykazują motywację integracyjną (w pierwszym badaniu ankietowym wskazało ją zaledwie 52%, w drugim – 65% badanych), i że akurat w przypadku j. angielskiego odmiana stosowana przez użytkowników, również anglistów będzie coraz częściej na poziomie ELF. Gdyby Autorka zagłębiła się bardziej w zagadnienie cech charakterystycznych tej odmiany, badanej coraz częściej także w kontekście akademickim, byłaby w stanie zauważyć, że zdiagnozowane przez nią przy użyciu Grammarly braki językowe pokrywają się w dużym stopniu z cechami ELF, na przykład pod kątem wyboru zbyt ogólnych form słownictwa (por. np. Seidlhofer 2011 czy Cogo i Dewey 2012). Bardziej świadome włączenie tej odmiany do badań dr I. Droni pozwoliłoby nie tylko stwierdzić, że polscy studenci UŚ mają braki w kompetencji pragmatycznej, ale i dokładniej określić, jaką odmianą, EFL, ESL czy ELF typowo się posługują. W obecnej wersji książki założenie, że studenci używają angielskiego jako języka drugiego, nie mając pełnej wiedzy co do historii i kontekstu ich nauki jest raczej założeniem bez pokrycia.

Ponadto, mam także zastrzeżenia do różnych aspektów samego opisanego w monografii badania. W pierwszym rzędzie muszę wyrazić żal, że po rozdziale III, który w szerokim zakresie traktuje o nauczaniu kompetencji pragmatycznej rozdział analityczny nie rozwija dalej tego tematu, bo byłby to bardziej praktyczny wymiar publikacji, a skupia się na dość wyrywkowym badaniu poziomu kompetencji wśród studentów, taki jednak był

oczywiście zamysł Autorki. Jeśli zaś chodzi o samo badanie, mam tu szereg różnych wątpliwości. Pierwsza kwestia dotyczy ankiety przeprowadzonej zarówno na początku badania (2018 r.), jak i na jego końcu (2022 r.). Autorka podaje, że w pierwszym badaniu uczestniczyło 100 studentów studiów licencjackich, w drugim zaś 68 studentów studiów magisterskich (pierwszy rok studiów dwuletnich). Porównując dane z obu ankiet stwierdza pewne zmiany statystyczne, które interpretuje na plus, m.in. w odniesieniu do wzrostu wspomnianego powyżej procenta osób, które wskazały motywację integracyjną dla uczenia się języka. Czego jednak Autorka nie porusza, a powinna, to informacja na temat tożsamości studentów obydwu grup. Doświadczenie podpowiada, że osoby studiujące na studiach magisterskich to w znacznej mierze nie ci sami studenci, którzy zaczęli studia na licencji. Oczywiście, jakiś procent tych osób kontynuuje studia na tym samym kierunku i tej samej uczelni, ale realnie rzecz biorąc, zwykle nie jest to nawet połowa oryginalnej grupy (w przypadku mojej uczelni na 35 osób na specjalizacji językoznawczej na SM osób, które ukończyły na naszej filologii także licencjat jest jedynie 8). Autorka powinna była odnieść się bardziej szczegółowo do charakterystyki i składu tych dwóch grup, ale tego niestety nie zrobiła. Dlatego też bez podania pełnych danych trudno założyć, że obie ankiety wypełniły te same osoby, a to z kolei podważa porównanie wyników ich obu. Można domniemywać, że osoby decydujące się na kontynuację studiów filologicznych na poziomie magisterskim po wcześniejszym doświadczeniu z tym kierunkiem na licencji mają z pewnością inny, mniej instrumentalny stosunek do przedmiotu i wykazują się większą świadomością w podejmowaniu decyzji niż osoby dopiero zdające na studia licencjackie.

Co do kompleksowości przeprowadzonego przez dr I. Dronię badania, mimo iż, jak wspomniałam powyżej, popieram w ogólnym zakresie wykorzystanie różnych metod, to jednak mam w tym przypadku kilka zastrzeżeń metodologicznych. Niewątpliwie, jak wspomniałam powyżej, ankietowe zbieranie danych w formie testu DCT ma swoje niezaprzeczalne plusy. Jednak w przypadku badania kompetencji pragmatycznej badanie potencjalnych zachowań werbalnych w sytuacjach komunikacyjnych wymagających spontanicznych reakcji wobec konkretnej osoby, której zarówno wiek, jak i wygląd, sposób mówienia, intonacja, zachowanie niewerbalne, cały kontekst sytuacji wpływałyby na reakcję werbalną odbiorcy, poprzez podanie studentom hipotetycznych opisów sytuacji i wymóg odpowiedzi pisemnej, nie ustnej (co de facto pozwala się nad nią dłużej zastanowić) bada faktyczną kompetencję pragmalingwistyczną i socjopragmatyczną raczej w ograniczonym zakresie. Studenci mają prawo traktować tego typu zadanie bardziej jako test z praktycznej

znajomości języka, szczególnie w jego formie pisanej, zwłaszcza że otrzymują stosowne instrukcje także po angielsku, co pozbawia tę sytuację cech rzeczywistego zdarzenia. Jakkolwiek tego typu badania z wykorzystaniem DCT były i są często wykorzystywane dla celów kwantytatywnych, to jednak odpowiedzi w nich udzielane nie są potem raczej poddawane skrupulatnemu badaniu przy pomocy drobiazgowo analizujących wypowiedź narzędzi takich jak Grammarly, Receptiviti czy LIWC 20 (mogą być za to źródłem danych porównawczych dla grupy użytkowników znających angielski jako język rodzimy i jako obcy, jak to ma miejsce w cytowanym tu badaniu Ogiermann 2009). Wyżej wymienione narzędzia badają język pisany, a Autorka w swym zamiarze chciała uzyskać wgląd w zachowania werbalne obserwowalne w świecie rzeczywistym. W takim przypadku pozostaje właściwie jedynie badanie na języku interakcji werbalnej, które można byłoby przeprowadzić w formie odgrywania ról lub też poprzez stworzenie odpowiedniej sytuacji do dialogu, w którym różni studenci byłiby pytającymi, jak i odpowiadającymi, i zachowania obu stron mogłyby wygenerować odpowiednie do analizy zachowania werbalne (DCT mogłyby też być uzupełniane ustnie, co dałoby lepszy wgląd w kompetencję użytkowników). Badanie języka pisanego generuje natomiast inne struktury i inny rodzaj stresu niż interakcja ustna.

W nawiązaniu do tych ostatnich kwestii nasuwają mi się jeszcze uwagi innego rodzaju. Pierwsza dotyczy niejasności co do wyboru czynności mowy, które Autorka wykorzystwała do opisu sytuacji generujących reakcje studentów. Ich teoretyczny opis pojawia się w rozdziale III (część teoretyczna), ale właściwie bez jakiegokolwiek uzasadnienia dla akurat takiego ich doboru – Autorka omawia najpierw w rozdziale pojęcie pragmatyki interkulturowej, a następnie przechodzi nagle do szerszego zaprezentowania właśnie tych trzech aktów mowy (str. 115). Trudno też zgadnąć, dlaczego w przypadku komplementów Habilitantka wybiera tylko odpowiedzi na nie, czym niejako zawiesza je w próżni pozbawiając odpowiedzi na komplement odpowiedniego kontekstu. Ponadto, samo prawienie komplementów drugiej osobie może także przecież być uwarunkowane kulturowo (por. Holmes 1995), a już na pewno może podlegać modyfikacjom w zależności od płci tak mówiącego, jak i odbiorcy (notabene, Habilitantka całkowicie ignoruje w swej pracy zmienną płci, natomiast włączenie tego elementu do analizy mogłoby przynieść ciekawe i ważne informacje dotyczące różnic w kompetencji pragmatycznej kobiet i mężczyzn). Autorka następnie konsekwentnie wykorzystuje te same czynności mowy w ćwiczeniu, które wypełniają studenci. Jednak analiza zaledwie trzech sytuacji, i to niekoniecznie bardzo typowych, z którymi osoby młode nie miały się jeszcze szans zetknąć w życiu osobistym (np.

spóźnienie się na galę uczelnianą i zajęcie krzesła przeznaczonego dla dziekana, lub też ocena różnych wariantów zachowań spóźnionego pracownika wobec swego szefa w biurze, zawarta w innym z testów, które studenci otrzymali do wypełnienia), to jednak nie do końca wystarczająca podstawa do oceny kompetencji pragmatycznej studenta. Siłą rzeczy są to więc osądy wycinkowe, i trudno na podstawie wyciągnąć wnioski wobec wszystkich studentów filologii, czy nawet w szerszym aspekcie wobec całego Pokolenia Z.

Jeśli chodzi o ocenę kompetencji językowej, kolejne pytanie które się tutaj nasuwa to kwestia tego, jak bardzo ocena wygenerowana przez Grammarly, kolejne narzędzie badawcze zastosowane przez Autorkę jest miarodajna. Grammarly jest programem komercyjnym, ukierunkowanym na język pisany (bada na przykład zastosowanie interpunkcji, która w opisanym badaniu jest raczej drugorzędna), i analizuje przede wszystkim umiejętności bardziej akademickie, a nie kompetencję pragmatyczną w ogólnym zakresie. Jak można przeczytać w komentarzach użytkowników Grammarly w Internecie, sugerują oni, by używać tego narzędzia mądrze, a nie bezkrytycznie, jako że niejednokrotnie neguje ono formy i struktury, które są poprawne, stara się także zmienić styl wypowiedzi użytkownika na bardziej formalny. Język formalny jednak to tylko jeden z przejawów kompetencji językowej, ten bardziej książkowy w charakterze, który to rodzaj studenci raczej krytykują. Ponadto, czy wiadomo, w oparciu o jaki model języka (np. amerykański, brytyjski, czy inny) Grammarly zostało opracowane? Tu warto zauważyć, że Autorka kilkakrotnie wzmiankuje w swej monografii, iż w ocenie tekstów wygenerowanych przez studentów korzystała także z pomocy nauczycieli amerykańskich i polskich, czyli już nie brytyjskich – rodzi się zatem pytanie, czy ta ocena umiejętności studentów była odpowiednio wyważona, bo przecież kultura amerykańska i brytyjska także się od siebie różnią? Ponadto, Habilitantka wykorzystuje Grammarly do analizy kompetencji językowej studentów, w wyniku czego okazuje się, że jest ona poniżej ustalonej przez Grammarly normy. Nasuwa się tu jednak pytanie, czy podobne badania i testy zostały kiedykolwiek przeprowadzone na rodzimych użytkownikach języka angielskiego? Jeśli tak, czy ich wyniki pokrywały się z tymi wygenerowanymi przez Grammarly, innymi słowy, czy teoria Grammarly i praktyka rodzimych użytkowników idą w parze? Jeśli takich danych nie ma, Autorka w każdym razie na nie się nie powołuje, to czy można dowieść, że badani studenci w autentycznych sytuacjach faktycznie wykazaliby się znaczącym brakiem umiejętności komunikacyjnych, bo o te w ostateczności przecież chodzi?

Uwagi dotyczące Grammarly prowadzą w sposób oczywisty do kwestii języka, jakim napisana jest sama monografia. Niewątpliwie jej strona językowa zasługuje na pochwałę, tekst bowiem napisany jest jasno i zwięźle, i czyta się go dobrze. Jeśli jednak chodzi o stronę merytoryczną, poza wymienionymi powyżej kwestiami chciałabym tu jednak zwrócić uwagę na stosunkowo ograniczony, ale przede wszystkim dość w wielu przypadkach przestarzały dobór źródeł. Znaczna część omawianych w części teoretycznej publikacji, także tych stanowiących podstawę do stworzenia przez Autorkę narzędzi badawczych to pozycje pochodzące z lat 1970-1990, przy czym niektóre znane i uznane pozycje z tamtych lat wspomniane są pobieżnie i za innymi źródłami (np. prace Hymesa czy Brown i Levinsona). To z oczywistych względów nie daje pełnego oglądu badanej dziedziny (choćby wspomniany wyżej brak szerszego ujęcia problematyki angielskiego jako lingua franca) i wpływa na sposób jej prezentacji. Dopiero w części analitycznej pojawia się więcej źródeł wydanych po roku 2000.

II. Ocena pozostałych istotnych dokonań naukowych, organizacyjnych i dydaktycznych

a) Publikacje

Dr Iwona Dronia opublikowała w swej karierze naukowej dwie publikacje monograficzne: przedstawione powyżej do oceny dzieło oraz swoją pracę doktorską pt *The Language of Political Correctness and Special Education Needs* (2012). Pozostały dorobek Habilitantki obejmuje 10 artykułów opublikowanych w czasopiśmie, głównie polskich, a także 10 rozdziałów wydanych w monografiach wieloautorskich (za wyjątkiem przyjętego do druku artykułu napisanego wraz z dr P. Zakrajewskim, mającego wyjść w Getyndze pozostałe publikacje wydane zostały w Polsce). Dr Iwona Dronia jest także współredaktorką dwóch pozycji książkowych: *Mini słownika polsko-śląsko-angielskiego* (2015) oraz tomu *Różne oblicza dialogu* (2018). W chwili obecnej trzy dalsze teksty Habilitantki także oczekują na recenzje. Prace dr I. Droni można ogólnie podzielić na publikacje z dziedziny językoznawstwa, skupiające się głównie, we wcześniejszych latach, na aspektach poprawności politycznej, zwłaszcza w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami, a w ostatnim okresie na kompetencji pragmatycznej polskich i obcych użytkowników języka angielskiego oraz jej nauczaniu, na analizie języka tzw. Milenialsów, oraz na aspektach grzecznościowych w języku maila. Drugi obszar zainteresowań Habilitantki oscyluje wokół zagadnień glottodydaktycznych. Główny nacisk w tych publikacjach położony został na

nauczanie kompetencji dydaktycznych i interpersonalnych nauczycieli, sposobu komunikowania się z uczniami, problematyce tożsamości nauczycieli, dyskursie nauczycieli i percepcji grzeczności nauczyciela ze strony studentów, a także na aspekty nauczania praktycznej gramatyki języka angielskiego, w którym to zakresie Habilitantka ma znaczne doświadczenie zawodowe. W powyższym zestawieniu widać więc konsekwencję doboru tematów przez Habilitantkę, popartych jej osobistym doświadczeniem, a obserwacje, które przedstawia w swych publikacjach mają z pewnością istotny walor informacyjny oraz praktyczny, przyczyniając się do poszerzenia wiedzy w ww. dziedzinach.

b) Udział w konferencjach, szkoleniach, wykłady gościnne

Dr Iwona Dronia wzięła udział w 7 konferencjach o charakterze międzynarodowym, w tym w Polsce, Hiszpanii, na Cyprze, w Hongkongu i Wielkiej Brytanii. Ponadto, Habilitantka uczestniczyła także w 14 konferencjach zorganizowanych w Polsce. Dr I. Dronia wygłosiła również kilka wystąpień na specjalne zaproszenie: w 2013 r. przedstawiła wykład ekspercki pt. „Gry biznesowe i ich rola w zadaniach grupowych procesów oceny kompetencji” (brak miejsca), w 2020 r. wykład plenarny dla Małopolskiej Uczelni Państwowej im. Rotmistrza W. Pileckiego w Oświęcimiu „Cztery pokolenia pod jednym dachem. O efektywnej komunikacji międzypokoleniowej” oraz w 2021 r. wykład na zaproszenie LAELA open lectures na University Jaume I w Castello (Hiszpania) zatytułowany „Measuring pragmatic competence of advanced users of English, How close are we to native speakers’ standards?”.

c) Działalność organizacyjna i ekspercka

Dr Iwona Dronia była kierownikiem licznych projektów badawczych, m.in. w 2022 r. piastowała stanowisku kierownika projektu wniosku w ramach konkursu OPUS; w 2022 r. koordynowała także moduł w projekcie SPINAKER. W 2015 r. sprawowała także funkcję kierownika projektu „Regionalna edukacja językowa”, a w 2016 prowadziła zajęcia w projekcie edukacyjnym „Nasza tożsamość – Katowice w obiektywie historii”. W 2020 w ramach projektu Europejskiej Agencji ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej Habilitantka pracowała jako konsultant polskiej wersji poradnika dla nauczycieli, natomiast w latach 2010-2011 pełniła funkcję specjalisty ds. dydaktyki i nauczania w projekcie „Przez praktykę do zawodu - program praktyk pedagogicznych w Wyższej Szkole Humanitas”. Dr Iwona Drona jest członkiem International Association for Teaching Pragmatics, członkiem Rady Dydaktycznej Kierunku Filologia Angielska oraz członkiem Rady Wydziału Nauk

Humanistycznych Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. W 2016 r. brała udział w programie Erasmus na Uniwersytecie Komenskigo w Bratysławie; uczestniczyła także w trzech programach międzynarodowych. Ponadto, Habilitantka udziela się również prężnie na polu wolontariatu jako tłumacz, ekspert językowy i organizator językowych kolonii letnich i zimowych.

d) Działalność dydaktyczna

Dr Iwona Dronia wykazuje się znacznymi dokonaniem na polu dydaktyki. W swej karierze na różnych uczelniach była promotorem łącznie 82 prac magisterskich, 168 prac licencjackich, zrecenzowała 91 licencjatów i 49 prac magisterskich; a w 2019 r. sprawowała także funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim. Współpracuje z dwoma szkołami średnimi w ramach Mobilnego Uniwersytetu Młodzieży prowadząc tam warsztaty i wykłady. Od ukończenia studiów Dr Dronia prowadzi zajęcia dydaktyczne z gramatyki praktycznej języka angielskiego (jest także koordynatorem tego przedmiotu na I roku SL), pragmatyki, dydaktyki, komunikacji językowej, metodologii badań językoznawczych, komunikacji międzykulturowej, tłumaczenia, leksykografii, pisania akademickiego. W ramach Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych przez pięć lat była także koordynatorem egzaminów z praktycznej znajomości języka angielskiego, a w Wyższej Szkole Humanitas pełniła funkcję opiekuna praktyk pedagogicznych. Zajęcia prowadzone przez Dr Dronię są bardzo wysoko oceniane przez studentów (odpowiednio, na 4,86 i 4,88 w latach 2020-2022). Za swe dokonania na polu dydaktyki została odznaczona Nagrodą Dyrektora NKJO w Sosnowcu (2011), Nagrodą Rektora Wyższej Szkoły Humanitas (2015) oraz Nagrodą JM Rektora UŚ w Katowicach (2022).

Podsumowanie

Przedstawione powyżej informacje pokazują Habilitantkę jako osobę bardzo zaangażowaną w proces nauczania języka oraz kompetencji pragmatycznej oraz w badania tychże aspektów, ukazują także jej działalność na rzecz różnych uczelni, instytucji i programów, co należy szczególnie docenić. Warte podkreślenia są także dokonania Habilitantki pod kątem liczby publikacji, różnorodności zainteresowań badawczych, działalności konferencyjnej, organizacyjnej, dydaktycznej i popularyzatorskiej. Również przedstawiona do pracy monografia posiada niezaprzeczalne walory skupiając się na analizie aspektów komunikacyjnych grupy pokoleniowej, która dopiero zaczyna swe dojrzałe życie w

warunkach społecznie i technologicznie odmiennych od pokoleń poprzednich. Jednak niniejsza recenzja zawiera także liczne uwagi krytyczne dotyczące przede wszystkim aspektów merytorycznych pracy, jak i doboru materiału i narzędzi badawczych opisanych w monografii. W związku z powyższymi mankamentami monografię wskazaną przez Habilitantkę jako osiągnięcie naukowe oceniam jako spełniającą stawiane jej wymogi na poziomie dostatecznym.

Podsumowując swoją ocenę stwierdzam, że zarówno praca przedstawiona jako główne osiągnięcie naukowe, jak i pozostałe dokonania naukowe, organizacyjne i dydaktyczne Habilitantki, zgodnie z Ustawą o stopniach i tytułach naukowych, mogą stanowić podstawę nadania Pani dr Iwonie Droni stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, zatem wnioskuję o dopuszczenie Jej do dalszych etapów procedury habilitacyjnej.

dr hab. Marta Dąbrowska, prof. UJ

A handwritten signature in blue ink, reading "Marta Dąbrowska". The signature is written in a cursive, flowing style.